

အလံတစ်ရာ (သထုံကြီး) ပအိုဝ်းစာအရေးအသားစနစ်*

မြမြဝင်း^၁

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် ကရင်အနွယ်ဝင်တွင်ပါဝင်သော ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားတို့၏ စာအရေးအသားတစ်မျိုး ဖြစ်သော အလံတစ်ရာ(သထုံကြီး) ပအိုဝ်းစာ အရေးအသားစနစ်ကို ဖော်ထုတ်ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားအကြောင်း၊ ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားတို့၏ နေထိုင်ရာဒေသနှင့် လူဦးရေ၊ ဘာသာစကား နောက်ခံ၊ ပအိုဝ်းစာအရေးအသားနောက်ခံ၊ စာအရေးအသားစနစ် အမျိုးအစား၊ ပအိုဝ်းစာအရေးအသား စနစ်တွင် ပါဝင်သည့် ဗျည်းသင်္ကေတ၊ သရသင်္ကေတ၊ တက်ကျသံသင်္ကေတ၊ အသတ်သင်္ကေတများ၊ အရေးသင်္ကေတအမည်များနှင့် အထွေထွေသင်္ကေတများကို သုတေသနပြု ဖော်ထုတ်ထားပါသည်။

သောချက်ဝေါဟာရ - ပအိုဝ်း၊ ဗျည်းစနစ်၊ သရစနစ်၊ တက်ကျသံ၊ စာအရေးအသားစနစ်။

၁။ နိဒါန်း

ဤစာတမ်းသည် ကရင်အနွယ်စုတွင် ပါဝင်သော အလံတစ်ရာ (သထုံကြီး)ပအိုဝ်းစာ အရေးအသားစနစ်ကို ဖော်ထုတ်ထားသည့် စာတမ်းဖြစ်ပါသည်။ ဤစာအရေးအသားစနစ်ကို ဖော်ထုတ် ရာတွင် ပအိုဝ်းစာအရေးအသားစနစ်၏ သဘောလက္ခဏာများကို အခြေခံပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် ပအိုဝ်းလူမျိုးအကြောင်းနှင့် နေထိုင်ရာဒေသ၊ ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားတို့၏ ဘာသာစကားအကြောင်းနှင့် ဘာသာစကားသဘောသဘာဝ၊ ပအိုဝ်းစာအရေးအသားစနစ်ရှိ ဗျည်းသင်္ကေတ၊ သရသင်္ကေတ၊ တက်ကျသံသင်္ကေတနှင့် အထွေထွေသင်္ကေတများဟူ၍ လေ့လာ ဖော်ထုတ်တင်ပြပါမည်။

၁။ ၁။ ရည်ရွယ်ချက် (Aim)

ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားတို့၏ ဘာသာစကားနှင့် စာပေများကို မှတ်တမ်းတင်နိုင်ရန်ဖြစ်ပါသည်။ ပအိုဝ်းစာအရေးအသား စနစ်ကိုဖော်ထုတ်ခြင်းဖြင့် ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားတို့၏ဘာသာ၊ သာသနာ၊ စာပေယဉ်ကျေးမှုများ ထွန်းကားပြန့်ပွား၍ တည်တံ့ခိုင်မြဲစေခြင်းဖြင့် တိုင်းရင်းသားများ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ချစ်ကြည်ရင်းနှီးမှု ပိုမိုများလာနိုင်စေရန်ဖြစ်ပါသည်။

၁။ ၂။ ဦးတည်ချက် (Objectives)

ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားတို့၏စာအရေးအသားစနစ်များကို စုစည်းလေ့လာသုတေသနပြု ဖော်ထုတ် တင်ပြရန် ဖြစ်ပါသည်။

* Frist Prize (2023)

^၁ မြန်မာစာဌာန၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်

၁။ ၃။ သုတေသနပြုမည့်ကဏ္ဍများ (Phases)

ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားတို့၏ စာအရေးအသားစနစ်များကို စုစည်းလေ့လာရာတွင် အလံတစ်ရာ (သထုံကြီး)ပအိုဝ်းစာရှိ ဗျည်း၊ သရ၊ တက်ကျသံ၊ အသတ်သင်္ကေတများနှင့် အထွေထွေသင်္ကေတများကို သုတေသန ပြုထားသည်။

၁။ ၄။ သုတေသနပြုရာတွင် အသုံးပြုသည့် သိအိုရီ

ဤစာတမ်းတွင် ပအိုဝ်းစာအရေးအသားစနစ်ကို ခေတ်သစ်နည်းဖြင့် သုတေသနပြုလေ့လာ ဖော်ထုတ်တင်ပြမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့လေ့လာတင်ပြရာတွင် Quantitative Method နှင့် Qualitative Method တို့ကို ပေါင်းစပ်သုတေသနပြုမည်ဖြစ်ပါသည်။

၂။ နေထိုင်ရာဒေသနှင့် လူမျိုး

ပအိုဝ်းလူမျိုးတို့၏ မူလနေထိုင်ရာဒေသမှာ မြန်မာနိုင်ငံတောင်ပိုင်း သထုံခရိုင်ဖြစ်သည်။ (ခွန်နွယ်၊ ၁၉၉၂၊ စာ ၅၁) သထုံကို အနော်ရထာတိုက်ခိုက်အောင်မြင်ပြီးနောက် သထုံပြည်မှအုပ်စု (၉) စုကွဲ၍ ပြန့်နှံ့သွားခဲ့သည်။ အုပ်စုတစ်ခုမှာ ပခုက္ကူအနောက်ဘက်၊ ကျန်(၈)ခုအနက် စစ်တောင်းမြစ်ဝှမ်း အထက်ပိုင်း ရှမ်းကုန်းမြေမြင့်သို့ အုပ်စု(၃)စုထက်မနည်း ပြန့်နှံ့ခဲ့သည်။ ယနေ့တိုင် ရှမ်းပြည်တောင်ပိုင်း တွင် နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ (ခွန်နွယ်၊ ၁၉၉၂၊ စာ ၆၀)

၁၉၈၅ခုနှစ်တွင် ရှမ်းပြည်တောင်ပိုင်း၌ လူဦးရေ လေးသိန်းရှိပြီး မဲနယ်တစ်ဝိုက်တွင် လူဦးရေ နှစ်သိန်းခန့် နေထိုင်ကြသည်။ လေးသောင်းကျော်နေထိုင်သော မြို့များမှာ ပင်လောင်းမြို့၊ တောင်ကြီးမြို့၊ ဆီဆိုင်၊ ကလေး၊ ဟိုပုံး၊ လွိုင်ကော်မြို့တို့ဖြစ်သည်။ (ကျော်လွင်၊ ၁၉၈၅၊ စာ ၁၈)

၁၉၆၁ ရှမ်းပြည်နယ်စာစောင်တွင် ရှမ်းပြည်နယ်၌ ရှမ်းတိုင်းရင်းသား ရှစ်သိန်းနှင့် ရှမ်းပြည်နယ် အနောက်နှင့် အလယ်ပိုင်းရှမ်းပြည်တွင် ပအိုဝ်းလူဦးရေမှာ ၁ သိန်းရှိသည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ (သော်၊၂၆)

၂။ ၁။ ဘာသာစကားနောက်ခံ

မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း မှီတင်းနေထိုင်ကြသော တိုင်းရင်းသားများ၏ မူလဒေသရင်းကား တရုတ် အနောက်ပိုင်း မွန်ဂိုကုန်းမြင့်ဒေသ ဖြစ်လေသည်။ မွန်ဂိုကုန်းမြင့်ဒေသမှတစ်ဆင့် ရေကြည်ရာ မြက်နုရာ ဒေသများသို့ရှာဖွေ၍ ပြောင်းရွှေ့လာကြသည်။ ယင်းသို့ပြောင်းရွှေ့ရာမှ သံလွင်မြစ်ကြောင်း၊ မဲခေါင် မြစ်ကြောင်း၊ ဗြဟ္မပုတ္တရမြစ်ကြောင်းများမှတစ်ဆင့် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းသို့ ရောက်ရှိလာခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့ ဝင်ရောက်လာရာ၌-

(၁) မွန်ခမာအုပ်စု

(၂) တိဗက်မြန်မာအုပ်စု

(၃) ထိုင်းတရုတ်အုပ်စု

ဟူ၍ သုံးစုကွဲ၍ ဝင်ရောက်လာခြင်းဖြစ်သည်။

ယင်းအုပ်စု(၃)စုအနက် တောင်သူ(ခေါ်) ပအိုဝ်းလူမျိုးတို့သည် တိဗက်မြန်မာအုပ်စုတွင် ပါဝင် လိမ့်မည်ဟု ယူဆရပေသည်။ “တိဗက်မြန်မာအုပ်စုတွင် ပါဝင်သူများမှာ ဂဇူး၊ ထမန်၊ သက်၊ နာဂ၊ ချင်း၊ ကချင်၊ ဂျင်းဖော၊ မြန်မာ၊ လရှို၊ မိုင်းသာ၊ ဖွန်၊ မရှု၊ အဇီ၊ အင်းသား၊ တောင်ရိုး၊ ဓနု၊ ယော၊ ချောင်းသား၊ ရခိုင်၊ ဗမာ (မြိတ်)၊ ဗမာ (ထားဝယ်)၊ ပဒေါင်၊ ပအိုဝ်း၊ ကယား၊ ဗရဲ၊ ကရင်၊ လီဆူး၊ ယောယင်၊ လားဟူ၊ ကော် စသည့်လူမျိုးစုများပါဝင်ကြောင်း ဖော်ပြထားလေသည်။ (တင်အောင်၊ ၁၉၆၄၊ စာ ၂၀)

ထို့ကြောင့် ပအိုဝ်း(ခေါ်) တောင်သူတိုင်းရင်းသားတို့သည် တိဗက်မြန်မာအုပ်စုတွင် ပါဝင်သည်။

၂။ ၂။ ပအိုဝ်းစာအရေးအသားနောက်ခံ

ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားတို့တွင် ကိုယ်ပိုင်စာပေဟူ၍ ရှေးနှစ်ပေါင်းများစွာကပင်ရှိခဲ့ပေသည်။ သီးခြား စာပေရှိခဲ့သော်လည်း အရေးအဖတ်တတ်သူ နည်းလှသည်။ အပြောကိုသာကျွမ်းကျင်စွာ ပြောဆိုနိုင် ကြပေသည်။ ပအိုဝ်းစာပေသည် ဗြဟ္မီအက္ခရာပွားဖြစ်ပြီး ရှေးဟောင်းမြန်မာ အက္ခရာအသတ်အစပ်များ နှင့် နီးစပ်သည်။

ပအိုဝ်းစာပေတွင် လောကုတ္တရာစာပေက ပို၍များပါသည်။ လူမှုရေးစာပေ နည်းပေသည်။ သို့သော် လောကီဆိုင်ရာ ကျမ်းများ၊ ဗေဒင်၊ နက္ခတ်၊ စီးပွားရေး၊ ပညာရေးစာပေများကိုလည်း ပအိုဝ်း စာပေတွင်တွေ့နိုင်လေသည်။ လောကုတ္တရာနှင့်ပတ်သက်သော ကောင်းနိုးရာရာ ပါဠိစာများကို ဘုန်းတော်ကြီးများ၊ ဦးပဉ္စင်းများ၊ ရဟန်းလူထွက်များကသာ အများဆုံးရေးသားပြုစုကြပေသည်။ ပအိုဝ်း စာဟောဆရာများ၊ သာမန်အရပ်သားများသည် စာကိုလင်္ကာသွားများဖြင့်သာ ရေးသားဖွဲ့ဆို ကြသည်။

ပအိုဝ်းစာပေကို ခေတ်(၃)ခေတ် ပိုင်းခြားနိုင်သည်။ ပထမခေတ်မှာ သထုံပြည်မင်းဆက်များ ထွန်းကားချိန်ဖြစ်သည်။ ဒုတိယခေတ်မှာ သထုံကလေးခေါ် ရှမ်းပြည်နယ် ဆီဆိုင်မြို့ကို ပြန်လည် အစပျိုးချိန်ဖြစ်သည်။ တတိယခေတ်မှာ မျက်မှောက်ခေတ်ကာလဖြစ်သည်။

ပအိုဝ်းစာပေ တတိယခေတ်ဆိုသည်မှာ တောင်ကြီးမြို့ ပထမတောင်ကျောင်းကြီး ကျောင်းတိုက် ရှိ ပအိုဝ်းစာပုံနှိပ်တိုက်မှ ရိုက်နှိပ်သော စာမူကိုခေါ်ဆိုပါသည်။ ရှမ်းပြည်နယ်ရှိ ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားများ ပုံနှိပ်နေသော ပထမတောင်ကျောင်းကြီးရှိ ယခုစာမူကို ၁၃၁၂ခု၊ ကဆုန်လပြည့်ကျော် ၄ ရက်၊ ကြာသပတေးနေ့တွင် တောင်ကြီးမြို့ ကံဦးကျောင်း၌ ပအိုဝ်းစာပေ မူသေဖြစ်မြောက်ရေးအဖွဲ့ကို ပထမတောင် ကျောင်းကြီးဆရာတော်၊ ပါမိုးနဲဆရာတော်ဘုရား၊ ထိသိမ်ဆရာတော်ဘုရား၊ ဆီဆိုင်မြို့မ ဆရာတော်ဘုရား၊ မူးရားဆရာတော်ဘုရား အစရှိသည့်ဆရာတော် (၁၀)ပါးဖြင့် သဘာတူဖွဲ့စည်းခဲ့ကြ သည်။ ယင်းအဖွဲ့မှဦးစီး၍ မြန်မာစာ၊ ယိုးဒယားစာ၊ သီဟိုဠ်စာ၊ အင်္ဂလိပ်စာ၊ သက္ကတဘာသာ စသည်ဖြင့် ဘာသာစာပေအမျိုးမျိုးထဲမှ မြန်မာစာပေကိုသာ မူတည်ထုတ်ဝေရန်နှင့် ထိုသို့ထုတ်ဝေသည့် နေရာတွင် ပါဠိဘာသာ နည်းနာစဉ်အတိုင်း ဌာန်၊ ကရိုဏ်း၊ ပယတ်စသော သဒ္ဒါနည်းကိုမှီး၍ ရှေးဟောင်း ပအိုဝ်း စာပေများကိုလည်း ပျက်စီးပပျောက်ခြင်း မရှိစေဘဲ အသံစုံလင်စွာ ထုတ်ဝေနိုင်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။

၂၊ ၃။ စာအရေးအသားစနစ်အမျိုးအစား

စာအရေးအသားသည် လူ့သမိုင်းကြောင်းလေ့လာရာတွင် အလွန်အရေးပါပေသည်။ ယခင်က ဘာသာဗေဒပညာရှင်အချို့သည် ဘာသာစကားလေ့လာမှုတွင် အရေးအသား၏ အခန်းကဏ္ဍကို လျစ်လျူရှုထားလိုသော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် အရေးအသားသည် ဘာသာစကားသမိုင်းကြောင်း လေ့လာမှုတွင် များစွာအရေးပါသောကြောင့် အရေးအသားစနစ်ကို အခန်းကဏ္ဍတစ်ရပ်အနေဖြင့် သတ်မှတ်လေ့လာခဲ့ကြပါသည်။

အရေးအသားစနစ်ကို ပညာရှင်အသီးသီးက အမျိုးမျိုးဖွင့်ဆိုခဲ့ကြပါသည်။ အရေးအသား၊ အရေးအသားစနစ်တို့နှင့် ပတ်သက်၍ ဘာသာဗေဒပညာရှင်များက-

“အရေးအသားသည် ဘာသာစကားမဟုတ်၊ မြင်သာသည့် အမှတ်အသားများဖြင့် ဘာသာစကားကို မှတ်တမ်းတင်သည့်နည်းဖြစ်သည်။” (Bloomfield, 1965, 21)

ဟုလည်းကောင်း၊

“အရေးအသားသည် စကားသံနှင့်ထပ်တူကျသော အရေးဖော်ပြချက်ဖြစ်သည်။ အရေးအသားစနစ်အတွင်းရှိ အစိတ်အပိုင်း၊ သင်္ကေတအက္ခရာအမှတ်အသား၊ စကားလုံး အသီးသီးတို့သည် စကားသံစနစ်ရှိ ဝဏ္ဏ(သို့မဟုတ်)စကားလုံး အစရှိသော ထင်ရှားသည့် စကားသံအစိတ်အပိုင်း(သို့မဟုတ်) စကားလုံးသံစုများကို ကိုယ်စားပြုသည်။”

(Diringer, 1968 a, 4)

ဟုလည်းကောင်း အသီးသီးဖွင့်ဆိုခဲ့ကြပါသည်။

ကမ္ဘာပေါ်ရှိ စာအရေးအသားစနစ်များကို စိစစ်လေ့လာရာတွင် အမျိုးအစားခွဲ၍ လေ့လာကြသည်။ စာအရေးအသားစနစ်ကို အမျိုးအစားခွဲရာတွင် အရေးအသားစနစ် ဆင်းသက်လာသည့် သမိုင်းကြောင်းအပေါ် အခြေခံ၍လည်းကောင်း၊ ကမ္ဘာ့နေရာဒေသအပိုင်းအခြားအပေါ် အခြေခံ၍လည်းကောင်း၊ အရေးအက္ခရာနှင့် စကားသံဆက်သွယ်မှုအပေါ် အခြေခံ၍လည်းကောင်း အမျိုးမျိုးခွဲခြားကြပါသည်။ ထိုခွဲခြားမှုများအနက် အရေးအက္ခရာနှင့် စကားသံဆက်သွယ်မှုအပေါ် အခြေခံ၍ အမျိုးအစားခွဲပါက-

(၁) စကားသံကိုအခြေမပြုသောအရေးအသားစနစ်များ (non-phonological systems)

(၂) စကားသံကို အခြေပြုသော အရေးအသားစနစ်များ (phonological systems)

ဟူ၍ နှစ်မျိုးတွေ့နိုင်ပါသည်။

ထိုအရေးအသားစနစ် (၂)မျိုးအနက် ပအိုဝ်းစာအရေးအသားစနစ်သည် စကားသံကို အခြေပြုသော အရေးအသားစနစ်တွင် ပါဝင်ပါသည်။ စကားသံဆိုင်ရာအရေးအသားစနစ်များသည် အပြောဘာသာစကား (spoken language)နှင့် အရေးအက္ခရာတို့ တိုက်ရိုက်ဆက်သွယ်မှုရှိသည်။ ထိုစနစ်များတွင်-

(၁) ဝဏ္ဏအရေးအသားစနစ် (syllabic writing system)

(၂) အက္ခရာစဉ်အရေးအသားစနစ် (alphabetic writing system)

(၃) ဝဏ္ဏစနစ်တစ်ပိုင်း၊ အက္ခရာစဉ်စနစ်တစ်ပိုင်း အရေးအသားစနစ် (semisyllabic-semialphabetic writing system)

ဟူ၍ (၃)မျိုး တွေ့နိုင်ပါသည်။

၃။ ပအိုဝ်းစာအရေးအသားစနစ်

ပအိုဝ်းစာအရေးအသားသည် စကားသံကို အခြေပြုသော အရေးအသားစနစ်တွင် ပါဝင်ပါသည်။ ထိုအရေးအသားစနစ်တွင် အမျိုးအစား (၃)မျိုးရှိပါသည်။ ၎င်းအရေးအသားစနစ် (၃)မျိုးမှ ဝဏ္ဏစနစ်တစ်ပိုင်း၊ အက္ခရာစဉ်တစ်ပိုင်း အရေးအသားစနစ်ကို ပအိုဝ်းစာတွင် တွေ့ရပါသည်။

ပအိုဝ်းစာအရေးအသားစနစ်သည် ဗျည်းသင်္ကေတ၊ သရသင်္ကေတများ ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော စနစ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ဗျည်းသင်္ကေတနှင့် သရသင်္ကေတတို့ကို တွဲစပ်ရေးသားရာတွင် ဗျည်းသင်္ကေတကို ပင်တိုင်ထား၍ ဗျည်းယှဉ်သရသင်္ကေတများကို ထက်အောက်ဝဲယာယှဉ်တွဲ ရေးရပါသည်။ ထိုအရေးအသားတွင် ဗျည်းနှင့် သရသင်္ကေတများ တွဲစပ်ခြင်းဖြင့် ဝဏ္ဏဖြစ်လာသည့်အတွက် ဝဏ္ဏစာအရေးအသားသဘော သက်ဝင်နေပေသည်။ သို့သော် ဝဏ္ဏစာအရေးအသား စစ်စစ်ဟူ၍လည်း သတ်မှတ်၍မရပေ။

ဝဏ္ဏစာအရေးအသားစစ်စစ်သည် အက္ခရာတစ်ခု၌ ဗျည်းသံနှင့်သရသံ ရောနှောနေတတ် သည်။ ဗျည်းသင်္ကေတနှင့်သရသင်္ကေတကို သီးခြားခွဲထုတ်၍မရပေ။ ပအိုဝ်းစာအရေးအသား စနစ်ရှိ ဝဏ္ဏတစ်ခုတွင်မူ ဗျည်း၊ သရသင်္ကေတများကို သီးခြားခွဲထုတ်နိုင်ပေသည်။

ထို့အပြင် ပအိုဝ်းစာအရေးအသားစနစ်တွင် ဗျည်းသံရင်း (consonant phoneme)၊ သရသံရင်း (vowel phoneme) တစ်ခုစီကိုကိုယ်စားပြုသော အရေးအက္ခရာတစ်ခုစီရှိပြီး ထိုအက္ခရာများကို ဗျည်းသရအစီအစဉ်ဖြင့် ရေးသားရသည့်အတွက် အက္ခရာစဉ်အရေးအသားစနစ် သဘောလည်း သက်ဝင်နေပေသည်။ သို့သော် ဗျည်းနှင့် သရယှဉ်တွဲရာတွင် ဗျည်း၏ အထက်အောက် ဝဲယာတွင် သရကို သင့်သလိုထားနိုင်ခြင်း၊ ဗျည်းယှဉ်သရသင်္ကေတများကို ဗျည်းသင်္ကေတမပါဘဲ ရေးသား အသုံးပြု၍ မရခြင်းကြောင့် အက္ခရာစဉ် အရေးအသားစနစ် စစ်စစ်လည်း မဟုတ်ပေ။

အလံတစ်ရာ (သထုံကြီး) ပအိုဝ်းဗျည်းအက္ခရာ သင်္ကေတများ

က	ခ	ဂ	ဃ	င
စ	ဆ	ဇ	ဈ	ည
ဋ	ဌ	ဍ	ဎ	ဏ
တ	ထ	ဒ	ဓ	န
ပ	ဖ	ဗ	ဘ	မ
ယ	ရ	လ	ဝ	သ
	ဟ	ဠ	အ	

၃၊ ၁။ ဗျည်းသင်္ကေတ

အလံတစ်ရာ(သထုံကြီး)ပအိုဝ်းစာအရေးအသားစနစ်တွင် ဗျည်းသင်္ကေတ (၃၃)လုံးရှိပါသည်။ မြန်မာ အက္ခရာသင်္ကေတနှင့် တူသော်လည်း ပအိုဝ်းအသံအတိုင်း ထွက်ဆိုသော ဗျည်းနှင့် မြန်မာအသံနှင့် ထွက်ဆိုသော ဗျည်း ဟူ၍ရှိရာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်။

ရှေ့ဗျည်း သင်္ကေတ အမည်	ရှေ့ဗျည်း သင်္ကေတ အမည် (အလံတစ်ရာ)	နောက်ဗျည်း သင်္ကေတ အမည်	နောက်ဗျည်း သင်္ကေတအမည် (အလံတစ်ရာ)
က	/ká -tǎ /	ဂ	/ká pè/
ခ	/ká pè/	ဃ	/khá -tǎ/
စ	/sá -tǎ /	ဇ	/sá pè/
ဆ	/shá pè/	ဈ	/shá -tǎ /
ဋ	/tá -tǎ /	တ	/tá -tǎ /
ဌ	/thá pè/	ထ	/thá pè/
ဍ	/dá pè/	ဒ	/dá pè/
ဏ	/ná -tǎ/	န	/ná pè/
ဖ	/phá pè/	ဘ	/phá -tǎ /
လ		ဠ	/lá -tǎ /

အလံတစ်ရာမူတွင် မြန်မာဗျည်းအက္ခရာသင်္ကေတ အသံထွက်အတိုင်း တူညီသည့်ဗျည်း သင်္ကေတ (၁၀)လုံးရှိပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ

င	ည	မ	ယ	ရ	လ	ဝ	သ	ဟ	အ
/ŋ/	/ɲ/	/m/	/j/	/r/	/l/	/w/	/θ/	/h/	/a/

ပအိုဝ်းဗျည်းအက္ခရာတွင် “ရ” ကို /r/ ဟု ရွတ်ဖတ်ကြပါသည်။

၃၊ ၂။ ဗျည်းတွဲ

ပုံပြောင်းသင်္ကေတ (ခေါ်) ယှဉ်တွဲဗျည်းသင်္ကေတတွင် ချ၊ ငြ၊ ဝှ ကို လုံးချင်းယှဉ်တွဲ ဗျည်းသင်္ကေတအဖြစ် တွေ့ရှိရသည်။ ပေါင်းစပ်ယှဉ်တွဲဗျည်း သင်္ကေတအဖြစ် ဂျ၊ ငြ နှစ်မျိုးကိုသာ တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ပအိုဝ်းစာ အရေးအသားစနစ်မူ (၂)မျိုးစလုံးတွင် ပုံပြောင်းသင်္ကေတစုစုပေါင်း (၅)ခုရှိပါသည်။

သာကေ - ကျ ကျ
 ကြ ကြ
 ကွ

၃၊ ၃။ သရသင်္ကေတ

ပအိုဝ်းစာ(သထုံ)စာအရေးအသားတွင် သရအက္ခရာသင်္ကေတ (၁၆)လုံးရှိသည်။ ၎င်းတို့မှာ အောက်ပါ အတိုင်းဖြစ်သည်။

	-	-တ	-ဝိ	-ဝီ	-ဝု	-ဝူ	-ါ	-ါ
သရသင်္ကေတ	အ	အာ	အိ	အီ	အု	အူ	အါ	အါ
သရအသံထွက်	/á/	/ā/	/ĩ/	/ī/	/ú/	/ū/	/ɨ/	/ɪ/
သရ	၁	၁	-ဝဲ	ဝေ-	ဝေ-တ	ေ	-	-တ်
သရသင်္ကေတ	အို	အို	အဲ	အေ	အော	အော	အဲ	အော်
သရအသံထွက်	/ɔ/	/y/	/è/	/ē/	/ə/	/a/	/œ/	/au/

၃၊ ၄။ တက်ကျသံသင်္ကေတ

ပအိုဝ်းဘာသာစကားသည် တက်ကျသံဘာသာစကားဖြစ်သည့်အတွက် ပအိုဝ်းစာအရေးအသားတွင် တက်ကျသံပြ သင်္ကေတများလည်းရှိသည်။ အလံတစ်ရာမူ (သထုံမူ)တွင် တက်ကျသံ (၆)မျိုးရှိပါသည်။ ယင်းတက်ကျသံ သင်္ကေတများတွင် ပထမအသံတွင် သင်္ကေတ သီးခြားအမှတ်လက္ခဏာမပါရှိဘဲ သရသင်္ကေတအတွင်း ငုပ်လျှိုးနေပါသည်။ အလံတစ်ရာ (သထုံ)အရေးအသားတွင် တက်ကျသံမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်။

- = အမြင့်သံပြေ (high level tone)
- . = အလယ်သံပြေ (mid level tone)
- တ = အနိမ့်သံပြေ (Low level tone)

- ၼ. = လည်အစ်သံ (creaky tone)
- ၼ: = အမြင့်သက်သံ (high falling tone)
- ၼꣳ = အမြင့်သက်သံတက်သံ (high falling – rising tone)

ဟူ၍ဖြစ်ပါသည်။

အထက်ပါသင်္ကေတများတွင် ဗျည်းတစ်လုံးကို တက်ကျသံပြောင်းလိုက်သည်နှင့် အသံရော အဓိပ္ပာယ်ပါ ပြောင်းလဲသွားကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။ အလံတစ်ရာ (သထုံကြီး)ပအိုဝ်းစာ အသံထွက်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်။

သာဓက -

အလံတစ်ရာ(သထုံကြီး)ပအိုဝ်းစာ

အဓိပ္ပာယ်

ခ/ k^hā /

(အရောင်) လက်သည်

ခ. / -k^ha /

(ငှက်) ပစ်သည်

ခါ/ -k^ha /

(ရေ) စစ်သည်

တခါ. / tə k^ha /

တံခါး

ခက်ခါးရား / k^haʔ khà rā /

ကြက်ဟင်းခါးသီး

ဇုꣳ / k^hǎ /

ခါးသည်

စသည်ဖြင့် စာအရေးအသားနှင့် အသံထွက်မှာ အနည်းငယ်ကွာခြားမှုရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

၃။ ၅။ အသတ်သင်္ကေတများ

အလံတစ်ရာပအိုဝ်းစာ (သထုံမူ) အရေးအသားစနစ်တွင် အသတ်သင်္ကေတ (၈)မျိုးရှိသည်။

-က် -င် -တ် -န့် -ပ် -မ် -ယ် -ဝ်

ထိုအသတ် (၈)မျိုးကို ပွားယူပါက အသတ် (၃၀)ရရှိသည်။

၃။ ၆။ အရေးသင်္ကေတနှင့် အထွေထွေသင်္ကေတများ

ပအိုဝ်းစာအရေးအသားတွင်ပါဝင်သော အရေးသင်္ကေတစုစုပေါင်း(၂၀)နှင့် အထွေထွေသင်္ကေတ များလည်းရှိပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

၁။ -ာ

ရေးချ

x.W i.

၂။ - ့

ရေးချရှေ့ထိုး

x.W i.0;i]

၃။ -ိ

လုံးကြီးတင်

'i<'<

၄။ -ီ

လုံးကြီးတင်ဆံခတ်

'i<'<ry]

၅။	- ို	တစ်ချောင်းငင်	ငင်းလီး / ငင်းလင်-တလီး
၆။	- ို	နှစ်ချောင်းငင်	i i<vi.ev;
၇။	- ို	သဝေထိုး	{q.
၈။	- ို	နောက်ပစ်	x r<Ai
၉။	- ို	သေးသေးတင်	' i<erc.
၁၀။	- ို	အောက်ကမြစ်	x r;erc.
၁၁။	- ို	အစက်တစ်စက်	t cr;wjzli<
၁၂။	- ို	ဝစ္စပေါက်	t cr;ejzli<
၁၃။	- ို	အစက်သုံးစက်	t cr;orjzli<
၁၄။	- ို	ယပင့်	, yi<
၁၅။	- ို	ရရစ်	PAe
၁၆။	- ို	ဝဆွဲ	0 [;
၁၇။	- ို	အသတ်	v r;xǂ
၁၈။	ကံ-င်	ကသတ် ငသတ်	က - v r;xǂ / i - v r;xǂ
၁၉။	-	မျဉ်းစောင်းအသေး	x e;yǂ
၂၀။	- ို	အောက်မျဉ်းတန်း	v yi<

ဟူ၍ဖြစ်ပါသည်။

ထို့အပြင် အလံတရာ(သထုံကြီး)ပအိုဝ်းစာ အရေးအသားစနစ်တွင် ဗျည်းသင်္ကေတ၊ သရ သင်္ကေတများကို ပိုမိုပြည့်စုံစေရန်အတွက် သီးခြားအမှတ်လက္ခဏာပြု၍ ရေးသည့်ဂဏန်း သင်္ချာပြ သင်္ကေတများလည်းရှိပါသည်။ ၎င်းသင်္ကေတများမှာ ၁ ၊ ၂ ၊ ၃ ၊ ၄ ၊ ၅ ၊ ၆ ၊ ၇ ၊ ၈ ၊ ၉ ၊ ၁၀ ကိုအလံတရာ(သထုံကြီး)ပအိုဝ်းစာအရေးအသားတွင် ! ? @ # \$ % ^ & * (? !) ဟူ၍ အသုံးပြုပါသည်။ ထို့နောက် မြန်မာစာအရေးအသားစနစ်တွင် အသုံးပြုသည့် တစ်ချောင်း ပုဒ် (၊)၊ နှစ်ချောင်းပုဒ် (။)၊ ဝိုက်ကွင်း ()၊ မျဉ်းတို မျဉ်းရှည်စသည့် သင်္ကေတများကို မြန်မာစာ အရေးအသားအတိုင်း ယူ၍အသုံးပြုပါသည်။

၄။ ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

အလံတစ်ရာ (သထုံကြီး) ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားတို့၏ စာအရေးအသားစနစ်ကို လေ့လာရာတွင် ဗျည်းသင်္ကေတ (၃၃)လုံး၊ ဗျည်းတွဲ (၅)မျိုး၊ သရ (၁၆)လုံး၊ တက်ကျသံ (၆)မျိုးကို တွေ့ရှိရပါသည်။ အသတ် သင်္ကေတမှာအသတ် (၈)မျိုးရှိ၍ ထပ်ဆင့်ပွားယူလျှင် (အလုံး ၃၀)ရှိပါသည်။ အရေး သင်္ကေတ အမည်စုစုပေါင်း (၂၀)ရှိပြီး အထွေထွေသင်္ကေတများဖြစ်သည့် တစ်ချောင်းပုဒ် (၊)၊ နှစ်ချောင်းပုဒ် (။) ၊ ဝိုက်ကွင်း()၊ “ ” စသည်တို့လည်း မြန်မာစာအရေးအသားမှယူငင် အသုံးပြုသည်။ အရေအတွက်ပြ

ဂဏန်းသင်္ချာသင်္ကေတများမှာ ၁၊ ၂၊ ၃၊ ၄၊ ၅၊ ၆၊ ၇၊ ၈၊ ၉၊ ၁၀ စသည်ကို အလံတစ်ရာ ပအိုဝ်းစာ အရေးအသားတွင် ! ? ! ? # ? \$? % ? ^ ? & ? * ? (? !) စသည်ဖြင့် တွေ့ရှိရပါသည်။ ဗျည်းအက္ခရာသင်္ကေတတွင် သင်္ကေတမတူသည့် ဗျည်းများကို ရှေ့ဗျည်းနောက်ဗျည်းခွဲ၍ ရွတ်ဖတ်သည် ကို တွေ့ရသည်။ သို့သော် ရွတ်ဆိုမှုကွဲပြားသည်ကို တွေ့ရသည်။ မြန်မာအသံထွက်အတိုင်း ရွတ်သည့် ဗျည်းမှာ ပအိုဝ်းအသံဖြင့် ရွတ်ရာတွင် တစ်ခုကွဲပြားသော ဗျည်းသင်္ကေတမှာ (၂)လုံး ဖြစ်သည်။

သထုံမှုတွင် ရှေ့ဗျည်းနောက်ဗျည်းခွဲရွတ်သည်မှာ (၂၃)လုံးဖြစ်ပြီး မြန်မာအသံထွက် အတိုင်း ရွတ်သည့် ဗျည်းသင်္ကေတမှာ (၁၀)လုံးဖြစ်သည်။ မြန်မာဗျည်းသရများကို အခြေခံပြီး ပအိုဝ်းအက္ခရာ အဖြစ် တီထွင်ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် ဗျည်းသရတွဲစပ်သည့်စနစ်မှာ မြန်မာအသံကို ယူထားသော်လည်း မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင်တွဲစပ်တီထွင်မှုဟန်များကို တွေ့ရသည်။ ထို့အပြင် ဝေဝါ၊ ဝေ- က်၊ ဝေ-ျက် အသုံးများသည် ရှေးမွန်ကျောက်စာများ၌ တွေ့ရသည့် အသုံးအနှုန်းများဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် မြန်မာအက္ခရာတွဲစပ်မှုကို အခြေခံ သော်လည်း မွန်ဗျည်းသရတွဲစပ်မှုများ၊ ပါဝင်ပေါင်းစပ် အခြေခံ၍ ပအိုဝ်းစာအရေးအသားကို တီထွင်ခဲ့ ဟန်ရှိပါသည်။

နိဂုံး

ဤစာတမ်းသည် ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားတို့၏ ဘာသာစကားနှင့် စာအရေးအသားစနစ်ကို မှတ်တမ်းတင်နိုင်ရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ ပအိုဝ်းစာအရေးအသားစနစ်ကို ထုတ်ဖော်ခြင်းဖြင့် ပအိုဝ်း တိုင်းရင်းသားတို့၏ ဘာသာ၊ သာသနာ၊ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှုများ ထွန်းကားပြန့်ပွား၍ တည်တံ့ခိုင်မြဲစေ ခြင်းကြောင့် တိုင်းရင်းသားများ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်မှု၊ စည်းလုံးမှုများ ပိုမိုတိုးပွားလာနိုင်ပါ သည်။ ဤစာတမ်းသည် ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသား အမေးခံပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းပြီး ပအိုဝ်းစာ အရေးအသားစနစ်ကို သုတေသနပြုဖော်ထုတ်ထားသည့် စာတမ်းဖြစ်ပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

မြန်မာဘာသာ

ခင်မင်၊ မောင် (ခန့်ဖြူ)။ (၁၉၉၀)။ *မြန်မာစာမြန်မာစကားရုပ်ပုံလွှာ*၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။

ခင်အေးဦး။ (၁၉၇၃)။ *စာအရေးအသားစနစ်၏သဘောလက္ခဏာများနှင့်မြန်မာစာအရေးအသားစနစ်*။

တက္ကသိုလ်ပညာပဒေသာစာစောင်၊ အတွဲ ၈၊ အပိုင်း ၄။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်များ ပုံနှိပ်တိုက်။

ခွန်နွယ်မောင် (အင်းလေး)။ (၁၉၉၂)။ *ပအိုဝ်း*၊ ရန်ကုန်ဗဟိုပုံနှိပ်တိုက်။

ထွန်းမြင့်၊ ဦး။ (၁၉၉၆-က)။ *ဘာသာဗေဒ*၊ ရန်ကုန်တက်လမ်းစာပေ။

ပါရဂူခန့်ဝေးတန် (၂၀၀၃)။ *သင်ပုန်းကြီးဖတ်စာ*။

ဖေမောင်တင်၊ ဦး။ (၁၉၅၈)။ *ဘာသာလောကကျမ်း*။ ရန်ကုန်စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။

မြန်မာဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ။ (၁၉၆၇)။ *တိုင်းရင်းသားယဉ်ကျေးမှု ဓလေ့ထုံးစံများ*၊ (ကယား)။ ရန်ကုန်စာပေဗိမာန် ပုံနှိပ်တိုက်။

မြန်မာပအိုဝ်းအဘိဓာန်ပြုစုရေးအဖွဲ့။ (၂၀၁၉)။ *မြန်မာပအိုဝ်းအဘိဓာန်*၊ ဝင်းဝင်းကျော်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ရန်ကုန်။

အင်္ဂလိပ်ဘာသာ

Abercrombie, D. (1967). *Elements of General Phonetics*. Edinburgh University Press.

Bloomfield, L. (1968 a). *Alphabet*. Vol 1 (3rd ed.) London: Houtchinson and Co.Ltd.

Hudson, Grover, (2000). *Essential introductory Linguistics*. Massachusetts Black well publishers Inc.

Roop, D.H, (1972). *An Introduction to the Burmese Writing System*. New Haven and London, Yale University Press.

တွေ့ဆုံမေးမြန်းသူများ

၁။ နန်းသိင်္ဂီဝင်း

၂။ နန်းအေးသက်မွန်

၃။ နန်းခင်ရတနာမြင့်

၄။ ခွန်ချစ်မျိုးသူ

၅။ ဒေါ်ညိုချော

၆။ မောင်စု

၇။ မောင်ကောင်းခန့်ကျော်